

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2022/2023-78)

29 EYLÜL (2023)

ULUSLARARASI GIDA KAYBI VE İSRAFINA KARŞI FARKINDALIK GÜNÜ

Gıda; “doğrudan insan tüketimine sunulmayan canlı hayvanlar, yem, hasat edilmemiş bitkiler, tedavi amaçlı kullanılan tıbbi ürünler, kozmetikler, tütün ve tütün mamulleri hariç insanlar tarafından yenilen, içilen ve yenilmesi, içilmesi beklenen işlenmiş, kısmen işlenmiş veya işlenmemiş her türlü madde” olarak tanımlanmaktadır.¹ Sağlıklı gıda tüketimi vücudumuzun farklı ihtiyaçları için farklı bir gıda grubu gerekli maddeleri sağlayarak sağlıklı bir şekilde hayat sürmemize yardımcı olmaktadır. Sağlıklı gıda, sağlıklı (bir başka ifadeyle yeterli ve dengeli) beslenme için gereklidir.²

Sağlıklı gıdaya erişememenin farklı nedenleri bulunmaktadır. Bunlar arasında yer alan gıda kayıpları “tedarik zincirinin çeşitli aşamalarında insan tüketimi için mevcut olan yenilebilir gıda miktarındaki azalma” olarak tanımlanmaktadır. Gıda ürünlerindeki sayısal kayıplara ek olarak, kalite açısından da bozulmalar yaşanabilmekte ve bu durum ekonomik açıdan ve besin değeri bakımından kayıplarla sonuçlanabilmektedir. Gıda israfı, temel olarak gıda sisteminin dağıtım, hizmet sektörü ve hane halkı düzeyinde hala değeri (sosyal, ekonomik ve besinsel) varken, güvenilir gıdanın kenara ayrılması ya da atılması kararından kaynaklanmaktadır.³ Gıda kayıpları ve israfı, açlık ve kötü beslenme ile birlikte küresel sorunlar arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Gıda kayıpları ve israfı, çiftçiler, tüketiciler ve gıda değer zincirindeki diğer paydaşlar için yüksek düzeyde bir ekonomik zarara yol açmakta ve bu da ülkelerde ekonomik kayıplara ve çevre üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır.⁴

Gıda kaybı ve israfı konusu son yıllarda geniş yer bulmaktadır ancak konu, Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19) nedeniyle artık daha da geniş bir kitleye ulaşmıştır. Pandemi, gıda kaybı ve israfında önemli bir artışa neden olmuş; bozulabilir tarımsal ürünlerde ve tedarik zincirinde kısıtlılıklar nedeniyle ürünlerde yüksek düzeyde kayıplar meydana gelmiştir.

Yapılan araştırmalar dünyadaki gıdanın tahminen %13'ünün tedarik zincirinde; %17'sinin ise evlerde ve gıda perakende satışlarında kayıp ve israf edildiğini göstermektedir. 2019'da 931 milyon ton gıda israfı olmuştur. Bu sayı kişi başına 120 kilogram gıda israfı olduğuna işaret etmektedir.⁵ 2022'de dünyada 691-783 milyon arasında, ortalama 735 milyon kişi açlıkla karşı karşıya kalmıştır. Dünyadaki gıdanın tahminen yüzde 13'ü hasat sonrası ve perakende satış öncesindeki tedarik zincirinde kayba uğramaktadır; yüzde 17'si de evlerde, gıda hizmetlerinde ve perakende satış aşamasında israf edilmektedir.

Dünyada her 3 tabaktan birinin çöpe gittiği ve her 1 dakikada 3 çocuğun açlıktan öldüğü ve israf edilen gıdanın yüzde 60'ının yeniden kazanılabileceği düşünüldüğünde durumun ciddiyeti daha çok kendini göstermektedir.⁶

¹ [İnternet] <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5996.pdf> Erişim:22.09.2023

² [İnternet] <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/beslenme> Erişim:20.09.2023

³ [İnternet]

<https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Belgeler/Uluslararası%20Kuruluşlar/Gıdanı%20Koru%20Strateji%20Belgesi%20ve%20Eylem%20Planı.pdf> Erişim:21.09.2023

⁴ [İnternet] <https://www.fao.org/3/i2697e/i2697e.pdf> Erişim:21.09.2023

⁵Sustainable Development Goals-the Sustainable Development Goals Report [İnternet]

<https://unstats.un.org/sdgs/report/2023/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2023.pdf> Erişim:21.09.2023

⁶ [İnternet] https://tuketici.ticaret.gov.tr/data/5e6b33e913b876e4200a0101/Turkiye_Israf_Raporu_2018.pdf

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2022/2023-78)

Dünyadaki gıda-tarım sistemlerinin çoğu, tarım arazilerinde bozulma, sera gazı emisyonları, biyolojik çeşitlilik kaybı ve yeraltı sularının tükenmesine bağlı olarak sürdürülemez durumdadır.⁷

Yiyecekler kayba uğrayıp israf edildiğinde, insanlar için kullanılabilir değerli kaynaklar çöpe atılmış olur. Bu nedenle gıda kaybı ve israfın azaltılması, daha fazla küresel gıda güvenmesine ulaşmanın ve aynı zamanda sürdürülebilir gıda sistemlerine geçişte katkıda bulunmanın anahtarıdır.

Dünya nüfusu artmaya devam ederken, asıl amaç daha fazla gıda üretmek değil, halihazırda üretilenleri daha az israf ederek daha fazla insana ulaştırmak olmalıdır. Doğal kaynakları verimli kullanan, gezegen üzerindeki etkileri azaltan, gıda güvenliği ve beslenmeyi sağlayan sürdürülebilir gıda sistemlerine geçiş için gıda kaybı ve israfının azaltılmasına öncelik verilmesi gerekmektedir.⁸

Dünyadaki tüm bu gıda kaybı ve israfı konularına dikkat çekebilmek adına Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, **29 Eylül'ü Uluslararası Gıda Kaybı ve İsrafına Karşı Farkındalık Günü (IDAFWL)** olarak belirlemiştir. Gün, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) tarafından ortaklaşa düzenlenmektedir ve günün etkinlikleri iki kuruluş tarafından ortaklaşa yönetilmektedir.

Amaç, sorunun önemi ve olası çözümleri konusunda her düzeyde farkındalık yaratmak ve perakendede kişi başına düşen küresel gıda israfını yarıya indirmeyi ve sürdürülebilir kalkınma amaçlarının konu ile ilgili maddesindeki amaca ulaşmaya yönelik küresel çabaları ve kolektif eylemi teşvik etmektir. (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Madde 12.3. 2030'a kadar perakende ve tüketici düzeylerinde kişi başına düşen küresel gıda atığının yarıya indirilmesi ve hasat sonrası kayıplar dâhil üretimdeki ve tedarik zincirlerindeki gıda kayıplarının azaltılması)⁹

Uluslararası Gıda Kaybı ve İsrafına Karşı Farkındalık Günü için Bu yılın teması: **Gıda İsrafını Durdurun! İnsanlar ve Gezegen için!** olarak belirlenmiştir.¹⁰

Birleşmiş Milletler(BM) tarafından ilan edilen Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları' nın 12.si 2030 yılına kadar kişi başına düşen küresel gıda israfını perakende satış ve tüketici seviyesinde yarıya düşürmek ve hasat sonrası kayıplar da dâhil olmak üzere, üretim ve tedarik zincirinde gıda kayıplarını azaltmak gibi bir hedef belirlenmiştir.¹¹

Dünyanın gelecekte de gıda güvenliği ve güvenmesine hep birlikte sahip olabilmesi için, kamu sektörü, sanayi, tüketiciler, akademik çevre ve sivil toplum kuruluşlarının ve ülkelerin iş birliği içinde çalışması

Erişim:22.09.2023

⁷ [İnternet] <https://www.fao.org/platform-food-loss-waste/flw-events/international-day-food-loss-and-waste/en>

Erişim:20.09.2023

⁸ [İnternet] <https://www.stopfoodlosswaste.org/issue> Erişim:20.09.2023

⁹ [İnternet] <https://www.fao.org/platform-food-loss-waste/flw-events/international-day-food-loss-and-waste/en>

Erişim:20.09.2023

¹⁰ [İnternet] <https://www.fao.org/platform-food-loss-waste/flw-events/international-day-food-loss-and-waste/en>

Erişim:21.09.2023

¹¹Birleşmiş Milletler Türkiye-Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları [İnternet]

<http://www.surdurulebilir.kalkinma.gov.tr/amaclari/surdurulebilir-tuketim-ve-uretim-modellerini-temin-etmek/Erişim>

Erişim: 22.09.2023

Bu doküman, Dr. Gül Usar Yıldız ve Dr. Ümmügülsüm Yüce Erişik tarafından, Dr. Dilek Aslan danışmanlığında 28.9.2023 tarihinde hazırlanmıştır.

Bilgilendirme notunun aşağıda belirtilen şekilde kaynak gösterilmek şartıyla yazılı, elektronik, vb ortamlarda kullanılması önerilmektedir:

Yıldız GU, Yüce Erişik Ü, Aslan D. Uluslararası Gıda Kaybı ve İsrafına Karşı Farkındalık Günü Bilgilendirme Notu-HÜTF Halk Sağlığı AD Toplum İçin Bilgilendirme Serisi 2022/2023-78-[İnternet] <http://www.halksagligi.hacettepe.edu.tr/>. Erişim:28.9.2023.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2022/2023-78)

gerekmektedir. Gıda kaybı ve israfını önlemeye yönelik bireysel ve toplumsal düzeyde farkındalık oluşturulmalı, ulusal ve küresel düzeyde önlemler alınmalı, gerekli düzenlemeler planlanıp hayata geçirilmelidir.

12

¹² [Internet] <https://www.fao.org/platform-food-loss-waste/flw-events/international-day-food-loss-and-waste/en>
Erişim: 22.09.2023